
Bayraktutar, Dilek (2022). "Abdülmeçid B. Şeyh Nasuh Et-Tosyevi El Amasyavi Hayatı-Eserleri ve Menakıbu'l-Arifin ve Keramatü'l Kamilin". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. S. 11, s. 319-323, ISBN: 978-625-8002-70-6

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

Kuşdemir, O. F. (2021). Abdülmeçîd B. Şeyh Nasûh Et-Tosyevî El Amasyavî Hayatı- Eserleri ve "Menâkıbu'l-Ârifin ve Kerâmâtü'l-Kâmilîn" -Metin-Transkripsiyon-Lügat-. Ankara: Gece Kitaplığı.

Yüksek Lisans Öğr. Dilek BAYRAKTUTAR*
Amasya Üniversitesi
dlkbyrktr@gmail.com

Tasavvuf düşüncesinin doğup büyümesinde tarikatlar etkin rol oynamışlardır. Tarikat büyükleri etrafında şekillenen anlatılar olan menkabeler de içerisinde bulunan toplumun kültürel değerlerini taşımaktadır. Menkabeler, kuşaktan kuşağa aktarılmakla birlikte toplumların inanç ve inanmalarının toplamını ifade etmektedir. İslamiyet ile kazanılan yeni form, anlatılar içerisinde varlığını sürdürmektedir. Bu anlatılardan biri olan menkabeler, tarikat mensuplarının saygı gösterdikleri din büyükleri çerçevesinde oluşmuş ve bugüne ulaşmıştır. Büyük Türkçe Sözlükte menkabe, dinî ve tarihî şahısların yaşamları dâhilinde davranışlarını ele alan olağanüstü hikâyeler olarak tanımlanmıştır. (s.1653) Kaya'ya göre menakıpname, menkabe kelimesinin çoğulu olmakla beraber "övünülecek güzel iş" anlamındadır ve doğaüstü güçlere sahip ermişlerin hayat

hikâyelerini ele almaktadır. (2010: 518) Menkabe kelimesi, bir şeyden haber vermek anlamına gelen Arapça "nekabe" kökünden türemiştir. Türk Halk Edebiyatının başlıca kaynakları arasında yer alan menakıbnameler, Tekke Tasavvuf Edebiyatı araştırmalarında önemli bir yere sahiptir. Menkabenin ortaya çıkması ve yayılması tasavvuf ile gerçekleşmiştir. IX. yüzyılda kullanılmaya başlanılan menkabe ya da menâkıb ifadesi, tasavvuf erkanlarının kerametlerini anlatan ve aktaran küçük hikayeler olarak tanımlanmaktadır. Öyle ki Ocak'a göre kerametler, menkabelerin temelini oluşturmaktadır. (Ocak, 2010: 27-29)

Orhan Fatih Kuşdemir, 2017 yılında SOBİDER: Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayımladığı çalışmasında Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh et- Tosyevî'nin hayatı hakkında genel bilgiler vererek "Menâkıbu'l-Ârifîn ve Kerâmâtü'l-Kâmilîn" adlı eserini tanıtmıştır. Bu tanıtım, menkabelerin anlaşılmasını sağlayarak Âmasıyavî'nin hayatı ve eseri hakkında daha derin bir çalışmayı gerekli kılmıştır. Öyle ki Kuşdemir tarafından 2021 yılında kaleme alınan *Abdülmecîd B. Şeyh Nasûh Et-Tosyevî El Amasyavî Hayatı-Eserleri ve "Menâkıbu'l-Ârifîn ve Kerâmâtü'l-Kâmilîn"-Metin-Transkripsiyon-Lûgat-* adlı eser, bu gereksinim sonucunda meydana gelmiştir.

Kuşdemir tarafından kaleme alınan bu eser, ön söz ile başlamakla birlikte üç bölümden oluşmaktadır. Ön söz kısmında eser hakkında bilgi verilmiş ve çalışmanın amacından bahsedilmiştir. Birinci bölümde Amasyavî hakkında genel bilgiler verilirken ikinci bölümde Amasyavî'nin "Menâkıbu'l-Ârifîn ve Kerâmâtü'l-Kâmilîn" adlı eseri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde kaynakça kısmına da yer verilmiştir. Ekler kısmına *Tasavvuf / Tarîkat / Manâkıbnâme Çalışmaları Kaynakçası* ve *Metin ve Tasavvuf Lûgatı* eklenmiştir.

Kitabın birinci bölümü, "Abdülmecîd B. Şeyh Nasûh Et-Tosyevî El Amasyavî -Hayatı, Edebî-Tasavvufî Kişiliği ve Eserleri" adlı başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümde Amasyavî'nin hayatı, tasavvufî kişiliği ve eserlerinden bahsedilmektedir. Amasya-Lâdik/Lazkiye doğumlu Amasyavî'nin dedesi, Kâdirî tarikatı mensuplarından İsrâil Dede'dir. Babası ise hat ustası, Zeyniyye tarikatı erbablarından Şeyh Nasuh Efendi'dir.

XVI. yüzyıl Osmanlı limlerinden biri olan Amasyavî, Abdülmecit Efendi n ile tanınmaktadır. Yoğun olarak tefsire yönelen Abdülmecid Efendi, farklı ilim dallarında da çalışmalar yapmıştır. Ona göre tasavvuf büyüklerinin hayatları, Kur'an ve hadis yolunda şekillenmelidir. Bu sebepten çalışmalarını bu konular üzerinde yoğunlaştırmıştır. Babasının yolundan giderek Zeynlik tarikatı içerisinde yetişmiştir. Bu durum, Amasyavî'nin dinî düşünce yapısının ve tasavvufi kimliğinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Abdülmecit Efendi'nin ismi içerisinde geçen Tosya ifadesi, bugün Kastamonu'ya bağlı olsa bile zamanında Amasya'ya bağlı bir ilçedir. Abdülmecit Efendi'nin kaynaklarda Amasya, Tosya ve Anadolu ile bağlantılı olması bu sebeptendir. Vefatına dair kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. (s.13-14)

Abdülmecit Efendi'nin Kur'an tefsiri, hadis, fıkıh, kelim, tasavvuf, menkb, İslm tarihi, dil, Arapça eğitimi, psikoloji, farz ve nafile gibi farklı konularda çok sayıda eser yazmıştır. Yazmalar halinde bulunan *Tefsru Sreti'l-İnsan*, *Cevhiru'l-Kur'an* ve *Zevhiru'l-Furkn*, *El- Hda Ve'l-Felah*, *Pend-i Attar Tercümesi*, *Srru'n-Nzirn*, *El- Havf ve'l-Hüzün*, *Fezil'l ilm ve'l-lim*, *Mnct Levhibi'n-Nect*, *Matlab-ı A'l*, *Manzum Kssa-i oban*, *Rislet'l- Fevzi'l-Azm*, *Tezkr'n-Nsn f Tefsri Sreti Ysn* ve *Tefsru Sreti'l-Mülk*, *Araft'l-rifn* adlı eserleri araştırmacılar tarafından makale, bildiri, yüksek lisans tezi ve doktora tezi olarak çalışılmıştır. Amasyavî'nin yukarıda bahsettiğimiz eserleri dışında birçok tercüme ve telif eseri de mevcuttur. (s.14-24)

Kitabın ikinci bölümü, *"Menkabeler ve Menkbi'l-rifn ve Kerâmâtü'l-Kâmilîn"* başlığından meydana gelmektedir. Bu bölümde araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalardaki farklı menkabe tanımları, yazılış amaçları ve araştırmacıların görüşleri hakkında bilgi verilmiştir. Menkabeler, dinî ve tarihî kimliğe sahip kişilerin hayat hikâyelerini, sözlerini konu almaktadır. Yazılış amaçları, içinde buldukları tarikat yolunda ilerleyen müritler ve temsilciler yetiştirmektedir. Bu temsilciler, tarikat savunuculuğunu yaparak kabul görülmesini sağlamaktadırlar.

Türkçe olan bu eserin tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü 558 numarada 162a-217a sayfalarında kayıtlıdır. Krk Şeyhin menkabelerinin anlatıldığı

çalışmada önemli bilgiler verilmektedir. Abdülmecit Efendi, çalışmasının giriş kısmında eserin kırk bölümden oluştuğunu ve her bölümde farklı bir şeyhin olağanüstü olaylarının (keramet) anlatıldığını ifade etmiştir. Ancak kitapta 38. ve 39.babların sayfa sayıları eksiktir. Bu sebepten 38.bab'dan 40.bab'a geçilerek sonuç ve dua kısmı eklenmiştir. Her bâb, anlatılan şeyhin adı ile başlamaktadır. Ardından hangi şehirden geldiği, tarikatı, kimlerden olduğu, halk içindeki yeri ve önemi, çevresi, manevi yönü hakkında bilgiler verilmiştir. Her şeyh için anlatılan menakıp ve kerametlerden örnekler verilmiştir. Şeyhler ile ilgili verilen bilgilerin ardından her bölümde adı geçen şahıslardan, yer adlarından bahsedilmiş ve kerametler hakkında bilgi verilmiştir. (s.28-29)

Menkabeleri anlatılan şeyhler: Şeyh Ahmed bin Ebi Hasan er-Rifa', Şeyh Ebi'l-Nuceyb 'Abdilkahiri's-Suhreverdi, Şeyh Musa bin Mâhîn ez-Zuli, Şeyh Ali bin Vehbi's-Sincârî, Şeyh Ebi'l—Hasanî 'Aliyyi-İbn-i İdrisi'l-Ba'kubi, Şeyh Ebu'l Hasen 'Ali bin Hamid bin es- Sabbag, Şeyh Ebi İshak İbrâhim bin 'Ali el-Mulakkab Bi'l-A'zep, Şeyh Ebi'l-Berekât, Şeyg Ebi 'Abdillah Muhammed El-Kureşiyî, Şeyh Ebu'l-Hasan el- Cevsakî, Şeyh Halife bin Mûsâ, Şeyh Mekârimi'n-Nehr-i Hâlisi, Şeyh Kâzibu'l-Bân, Şeyh Osmân Batâyihî, Şeyh Abdurrahîm Magribî, Şeyh Ebi Medyeni'l-Magribî, Şeyh Arslan el-Dimeskî, Şeyh Hayyât bin Kays El- Harranî, Şeyh Suveydî el-Sancâriyyi, Şeyh Osmân bin Merzukî el-Kurâşî, Şeyh Ebi Muhammed bin 'Abdu'l-Basriyye, Şeyh Câkir, Şeyh Macide d-Kürdiyyi, Şeyh Matar, Şeyh Ebu Sâ'id El-Kayluyî, Şeyh Bekâ bin Battuh, Şeyh 'Abdu'r-rahman el- Tafsûnci, Şeyh 'Ali bin El-Hiytî, Şeyh 'Adiyy, Şeyh Yu'azzâ el-Magribi, Şeyh 'Akilî el- Münbicî, Şeyh Yûsuf bin Eyyub el-Hemedânî, Şeyh Hammâd Bin Müslim el-Debbâs, Şeyh Tacü'l-Ârifîn Ebu'l-Vefâ, Şeyh Mansûr el-Betâyihî, Şeyh 'Azzâzi'l-Betâyihî, Şeyh Ebu Muhammed el-Şenbekî, Şeyh Ebu Bekir bin Hevârâ, Şeyh Fudayl Bin 'ÿyâz, Şeyh 'Abdulkadir el-Ciyî'dir. (s.29-50)

Üçüncü bölüm, eserin asıl metninin yanında transkripsiyon metnini de içermektedir. Transkripsiyon metni bir sayfa, asıl metni bir sayfa olacak şekilde düzenlenmiştir. (s.51-273) Okuma kolaylığı sağlamak amacıyla böyle bir dizge tercih edilmiştir. Bir

sözlük, bir kitaptır. Bu felsefe ile sözlüklere önem veren Orhan Fatih Kuşdemir, *Ekler* kısmına çalışmalara fayda sağlayacak ve konunun daha iyi anlaşılmasında yardımcı olacak kapsamlı bir tasavvuf sözlüğü dâhil etmiştir. (s.292)

Anlatı geleneğinin varlığı, menkabeler gibi birçok ürünün oluşmasını sağlayan ve sözlü kültür çağı içinde aktarımı sağlayan temel yapıdır. İslamiyet'ten önce de var olan bu yapı, insan için yeni değildir. Orhan Fatih Kuşdemir'in bu kitabı, Abdülmeçid B. Şeyh Nasuh Et-Tosyevi ile ilgili kıymetli bilgiler vermesi ve onun "Menâkıbu'l-Ârifin ve Kerâmâtü'l-Kâmilîn" adlı eserini açık ve net bir şekilde ele almasıyla dikkate değer bir çalışmadır. Aynı zamanda bu anlatılar, halk edebiyatı ürünlerinin icra ortamlarının oluşumları üzerindeki etkisini de gözler önüne sermektedir. Anlatılan menkabelerin kökeni kamlık sistemine kadar uzanmaktadır. Ozanın, kamın, baksının yaptığı ritüeller nasıl miti yaşatmışsa bu anlatılar içerisindeki kerametler de menkabeleri canlı tutarak bugüne ulaşmasını sağlamıştır.

Kaynakça

- Kaya, Doğan (2010). "Menakıbname". Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları. s. 518.
- Kuşdemir, Orhan Fatih (2017). Abdülmeçid B. Şeyh Nasuh Tosyevi'nin Hayatı, Eserleri ve "Menâkıbu'l-Ârifin ve Kerâmâtü'l-Kâmilîn" Adlı Eseri Hakkında. *SOBİDER: Sosyal Bilimler Dergisi*, C.4 S.18, s. 305-323.
- Ocak, Ahmet Yaşar (2010). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnameler (Metadolojik Bir Yaklaşım)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Türkçe Sözlük (2011). "Menkıbe/menkabe". Ankara: Türk Dil Kurumu. s.1653.